

ÚLOHA POLÍCIE V BOJI PROTI KORUPCII

*Miroslav Lisoň
Jozef Stieranka
Ján Vittek*

ÚLOHA MÉDIÍ V BOJI PROTI KORUPCII,
ETIKA V MÉDIÁCH, KORUPCIA V MÉDIÁCH

Oponentúra: *Vojtech Podhorský*

CPHR - Transparency International Slovensko
Bajkalská 25
827 18 Bratislava 212
tel: 02/5341 10 20, fax: 02/5823 34 87
www.transparency.sk, tis@transparency.sk

Tento program bol pripravený vďaka podpore USAID, Americkej agentúry pre medzinárodný rozvoj, Kancelárie pre demokraciu a riadenie Úradu pre Európu a Euráziu, v rámci grantu č. DGS-G-00-00-00025-00. Názory uvedené v programe sú výlučne názormi autorov a nemusia byť totožné s názormi Americkej agentúry pre medzinárodný rozvoj.

Vydal: *Róbert Vico - vydavateľstvo*

ISBN 80-89041-22-1

CPHR - Transparency International Slovensko

Miroslav Lisoň
Jozef Stieranka
Ján Vittek

ÚLOHA POLÍCIE V BOJI PROTI KORUPCII

Bratislava
máj 2001

Vydané s podporou USAID a INEKO

Transparency International Slovensko (TIS) je organizačnou jednotkou Centra pre hospodársky rozvoj (CPHR), neziskovej, nestranickej a mimovládnej organizácie so sídlom v Bratislave. Je národnou pobočkou celosvetovej organizácie Transparency International, ktorá bola založená v roku 1993 a má sídlo v Berlíne. Medzi hlavné ciele TIS patrí predovšetkým podpora a presadzovanie takých demokratických hodnôt v živote spoločnosti, akými sú transparentnosť, dôvera, čestnosť a integrita, ktoré významným spôsobom napomáhajú bojovať proti korupcii, úplatkárstvu.

**Centrum pre hospodársky rozvoj-
TRANSPARENCY INTERNATIONAL SLOVENSKO
Bajkalská 25, 827 18 Bratislava 212
tel: 02/5341 10 20, fax: 02/5823 34 87**

Túto publikáciu nájdete aj na internete - www.transparency.sk

Členovia Aliancie za transparentnosť a boj proti korupcii:

Milan Banas
Iveta Griačová
Eugen Jurzyca
Mária Kolaříková
Zdenko Kováč
Katarína Mathernová
Grigorij Mesežnikov
Vladimír Pirošík
Ol'ga Reptová
Emília Sičáková
Dušan Staněk
Juraj Stern
Soňa Szomolányi
Jiří Vlach
Daniela Zemanovičová

Ďalších 5 členov má pozastavené členstvo z dôvodu výkonu vysokej štátnej funkcie.

1. VÄZBA MEDZI KORUPCIOU A ORGANIZOVANÝM ZLOČINOM

Korupcia je prostriedkom organizovaného zločinu. Pri analýze odhalených trestných činov sa však málo objavujú konania spojené s korupciou. To nasvedčuje, že **väčšina prípadov ostáva neodhalená - latentná**. Je dôležité uviesť, že samotný systém aktivít zločineckých skupín má latentný charakter. Uvedená skutočnosť je vyvolaná rôznymi faktormi. Najčastejším je, že zistené, odsúdeniahodné, v našom prípade korupčné konanie spolupracovníkov, sa nesprávne v pracovných kolektívoch zastiera. Motívom je predovšetkým snaha nepoškodiť dobré meno podniku alebo úradu a v nemalej miere je to strach z možnej odplaty, ktorá potenciálne hrozí od neviditeľného páchatel'a z radov zločineckej skupiny.

Okrem toho latenciu tohto javu ovplyvňuje aj existencia rôznorodých spoločenských príčin, ktoré uľahčujú vznik korupcie a sťažujú jej odhaľovanie. Je jasné, že delikty korupcie poškodzujú právo. Tento jav je však tolerovaný, čo má vplyv na rozsiahlu eróziu právneho vedomia. Veľa občanov pozná svoje práva, ale málo z nich si uvedomuje, že práva determinujú aj povinnosti, ktoré musia rešpektovať. V danom prípade nedostatočné odhalenie a minimálna možnosť usvedčenia páchatel'ov z týchto protizákonných aktivít pôsobia ako skutočný začarovaný kruh, podporujúci korupciu a zosilňujú nedôveru verejnosti v spravodlivosť.

Vplyv korupcie v organizovanom zločine sa dá charakterizovať ako zostrenie problému. **Presadzovanie sa zločineckých skupín v hospodárskej alebo v inej spoločenskej oblasti a dosahovanie ziskov negatívnymi aktivitami sú predovšetkým realizované prostredníctvom korupcie.**

Získanie vplyvu pomocou **korupcie je jedným z najbežnejších vzorov správania v rámci organizovaného zločinu**. Ak je rôznymi zaužívanými rozsiahlymi praktikami "pripravená pôda" na korupciu, nie je pre zločinecké skupiny žiadnym problémom použiť v takomto prostredí svoje prostriedky. Je zrejmé, že zločinecké skupiny sa v tomto prípade nikdy neutiahnu do úzadia a neprenehávajú pole pôsobnosti obyčajným občanom alebo legálnym aktivitám iných subjektov.

Z uvedeného vyplýva, že v neposlednom rade **organizovaný zločin korupciu veľmi frekventovane využíva** pri zabezpečovaní ochrany nezákonných organizácií a jej členov pred povinným trestnoprávnym postihom. Jedným zo spôsobov, ako toto dosiahnuť, je tichá dohoda o obmedzení násilia, pokiaľ vláda neprekáža ekonomickému podnikaniu zločineckých skupín. Ďalším spôsobom je korupcia prostredníctvom úplatkov, ktoré sú poskytované tým, ktorí majú moc a možnosť účinne v danom čase a mieste zasiahnuť. Najhoršia situácia je taká, keď štátni úradníci a zločinecké skupiny žijú v symbióze a "hrajú si do ruky". Za týchto okolností je vláda len ochrannou clonou pre kriminálne aktivity a zároveň rukojemníkom zločineckých skupín. Ide o extrémny prípad, avšak za určitých okolností môže nastať (dôkazov v zahraničí je celý rad), preto nie je vhodné podceňovať túto alternatívu.

Na základe diskusie s pracovníkmi z policajnej praxe je možné vysloviť konštatovanie, že existuje oprávnená obava z narastajúceho potenciálneho ohrozenia spoločnosti korupčnými aktivitami, ktoré sú vyvíjané zločineckými skupinami. Predovšetkým sa to dotýka všetkých oblastí verejnej a štátnej správy, ktoré vlastnia informácie alebo vydávajú rozhodnutia, ktoré predstavujú pre tretiu osobu, v našom prípade zločineckú skupinu, hmotnú alebo nehmotnú hodnotu.

Z uvedeného dôvodu sú zo strany zločineckých skupín ohrozené najmä pri:

- získavaní interných informácií (napríklad o stavebných investíciách, o ponukách konkurentov vo výberovom konaní, o pripravovaných policajných opatreniach, informácie o interných dátach inštitúcií a pod.),

- riadení správneho konania (vystavovanie povolení a dokladov, manipulácia konkurzných konaní, potláčanie postihov proti porušovaniu poriadku a pod.),
- vybudovaní pozície moci (predovšetkým vytváraním vzťahov závislosti, ktoré zabezpečia následné presadzovanie záujmov).

Dnes môžeme uviesť celý rad zjavných indikátorov, ktoré nasvedčujú, že takéto praktiky sú presadzované v procese netransparentne realizovanej privatizácie národného majetku, ktorá prebieha ako "smršť" a mnohokrát má aj také následky. Podobne sa môžeme vyjadriť aj o rôznych "reštitúciách".

Prvotné signály a poznatky sú zistiteľné zo samotného hospodársko-spoločenského diania. Ide o súvislosti, ktoré aj napriek utajenosti plnenia medzi korumpujúcim a korumpovaným majú ďalšie dosahy a väzby. Môže ísť napríklad o:

- zvýhodnenie jedného súťažiaceho pred druhým, čo vyvoláva negatívny ohlas u ostatných súťažiacich,
- získanie výrazne dominantného postavenia na trhu alebo v inej oblasti firmou, o ktorej referencie nevytvárajú takýto predpoklad (až po monopolné postavenie),
- ľahký prístup k bankovým úverom, respektíve poskytnutie ďalšieho úveru na splácanie ešte neuhradeného úveru,
- podozrivé poisťné udalosti pri krádežiach motorových vozidiel, požiaroch prevádzkových priestorov a živelných pohromách,
- neobvyklé správanie niektorých subjektov na slovenskom kapitálovom trhu, respektíve nedostatky zo strany pracovníkov dohľadu nad kapitálovým trhom MF SR,
- podozrivé vzťahy a kontakty pracovníkov colných odbočiek, v tej súvislosti aj ich nadštandardné majetkové pomery, zjavne presahujúce oficiálne príjmy,
- uprednostnenie niektorých podnikateľských subjektov pri poskytovaní dotácií,
- zjavne nevýhodné nájomné zmluvy uzatvorené medzi vlastníkom herných zariadení a prenajímateľom priestorov,
- zvýhodňovanie niektorých podnikateľských subjektov pri prideľovaní vývozných, respektíve dovozných licencií,
- osobné kontakty príslušníkov polície, ich nadštandardné majetkové pomery,
- poskytovanie licencií na vývoz lukratívnych druhov tovaru, napríklad železného šrotu, farebných kovov a dovozných licencií na nevýhodné tovary, ako sú napríklad nebezpečné odpady a pod.,
- neobvykle rýchle stanovenie termínov súdnych pojednávaní a rýchle rozhodnutia súdov na úseku obchodných, majetkových a konkurzných konaní,
- neobvyklé rýchle zápisy spoločnosti do obchodného registra a zápisy do katastra nehnuteľností.

Organizovaný zločin používa korupciu k prenikaniu do politických kruhov a štátnej správy. V mnohých prípadoch nevyužívajú zločinecké skupiny korupciu pre vlastný prospech, ktorým je možné získať informáciu alebo beztretnosť, ale pre korupciu samotnú - aby bol príslušný úradník "do niečoho zapletený", aby existovalo niečo, čo je možné proti nemu v prípade potreby využiť. V tomto smere "bossovia" zločineckých skupín veľmi systematicky, cieľavedome, dlhodobo a premyslene vytvárajú podmienky, aby do tejto pasce padlo čo najviac pracovníkov verejnej a štátnej správy.

Žiaľ, v neposlednom rade sa to dotýka aj niektorých (predpokladáme, že ich je veľmi málo) príslušníkov Policajného zboru a iných orgánov, na ktorých občania delegovali plnenie úloh na úseku boja proti kriminalite. Ak si odmyslíme etické, morálne a právne hľadiská, títo jedinci sa správajú veľmi neprofesionálne. Neuvedomujú si, že všetky investované peniaze, resp. iná poskytnutá služba zo strany zločineckej skupiny musí priniesť pre ňu výhodu. To znamená, že za prvú, respektíve druhú službu (napríklad odovzdané informácie) dostane určitú protislužbu zo strany zločineckej skupiny, avšak pri ďalšom nezákonnom kontakte so zločinom sa pozície mnohokrát menia, t. j. "platcom" sa stáva policajt.

1.1. POHĽAD DO ZAHRANIČIA

Jednou z hlavných činností skupín organizovaného zločinu je produkcia zisku. Zločin je v súčasnej dobe jednou z najväčších svetových obchodných aktivít. Medzinárodní experti tvrdia, že obchod s drogami a zbraňami je teraz na prvom a druhom mieste pokiaľ ide o zdroje ziskov vo svete. Odhad ročného finančného obratu svetových zločineckých organizácií sa pohybuje od 5.10¹² do 3.10¹⁵ USD¹. Mafia a severoamerická Cosa Nostra, kolumbijské kartely, ruské a ázijské zločinecké organizácie v čele s triádami a Yakuzov kontrolujú prakticky všetok nezákonný obchod vo svete v širokom rozsahu - od drog cez zbrane, suroviny až po rádioaktívne materiály. Tieto organizácie reinvestujú svoje enormné zisky v medzinárodnom finančnom obeh. Odhaduje sa, že obrat niektorých zločineckých organizácií je zrejme vyšší ako hrubý domáci produkt mnohých rozvíjajúcich sa krajín.

Uvedené kriminálne organizácie sú gigantické hospodárske podniky. Peňažné príjmy nepredstaviteľných rozmerov charakterizujú ich aktivity. V zahraničnej literatúre sú uvádzané konkrétne informácie, ktoré potvrdzujú uvedené konštatovania. Napríklad: Karl-Heinz Lenhard² uvádza: *Koncom šesťdesiatych rokov uviedla sicílska mafia do prevádzky "Heroinpipelines" do Južnej a Severnej Ameriky. Za krátky čas disponovala miliardovými príjmami, pretože jej čistý zisk predstavoval 1 600 %. Zisky boli také obrovské, že už nebola vynakladaná námaha s počítaním peňazí. Nechávali sa však prepať v juhoamerických a európskych bankách.*

Situácia vo svete vytvára pre rozvoj organizovaného zločinu v mnohých smeroch priaznivé podmienky, ktoré často paradoxne vznikajú ako vedľajší nežiaduci produkt pozitívnych zmien spojených s rešpektovaním demokratických princípov a dodržiavania ľudských práv a slobôd.

Správa Výboru pre základné slobody a vnútorné záležitosti Európskeho parlamentu vymedzila najdôležitejšie oblasti činnosti zločineckých organizácií - obchod s drogami, pašovanie zbraní, výbušnín a rádioaktívnych materiálov, ilegálne hazardné hry, vydieranie, prostitúciu a obchod s ľuďmi, krádeže umeleckých predmetov, falšovanie peňazí a korupciu. So všetkými aktivitami organizovaného zločinu súvisí problematika prania peňazí pochádzajúcich z trestnej činnosti.

Pranie špinavých peňazí je fenomén,³ ktorý je sprievodným znakom organizovaného zločinu. Nesporne ide o jeden z najnebezpečnejších negatívnych javov tejto doby. Upevňuje pozície štruktúr organizovaného zločinu a ich vplyv na oficiálne inštitúcie v ekonomike, štáte a spoločnosti prepojením na korupčné aktivity.

Z uvedenej stručnej charakteristiky vzájomného vzťahu korupcie a organizovaného zločinu je zrejme, že organizovaný zločin predstavuje systém s typickou štruktúrou. Tento systém vytvára samotná organizačná štruktúra zločineckej skupiny a jej aktivity, medzi ktorými má osobitné miesto korupcia. Základným predpokladom existencie zločineckej skupiny je existencia komunikácie a dispozícia peňazí, ktoré spoločne dominantne ovplyvňujú realizáciu protispoločenských aktivít jej subjektov. Ak sa hlbšie zamyslíme nad týmto konštatovaním, uvedené skutočnosti je možné využiť k eliminovaniu aktivít organizovaného zločinu, a to paralelne realizovanými zásahmi do komunikačného systému zločineckej skupiny a do jeho kapitálu.

¹ Kosík - Souček - Zátorský, 1996, s. 5.

² Lenhard, 1991, s. 223-228.

³ Bližšie pozri časť 3. tejto kapitoly.

2. PRÁVNÝ ZÁKLAD REGULÁCIE ODHAĽOVANIA KORUPČNÝCH AKTIVÍT

Akákoľvek bezpečnostná a policajná činnosť je realizovateľná len prostredníctvom a v medziach ústavného a právneho systému. Musí byť teoreticky odvodená z princípov právneho štátu, to znamená:

- rovnaké zásady, ktoré platia pre iné úseky štátnej správy, platia aj pre bezpečnostnú činnosť,
- pri bezpečnostnej činnosti je možné zasahovať do práv a slobôd občanov výlučne na základe zákona a v jeho medziach (secundum et intra legem),
- bezpečnostné a policajné orgány sú viazané nielen interným právom, ale aj medzinárodnými právnymi aktmi, ktoré Slovenská republika ratifikáciou alebo iným spôsobom prevzala do svojho právneho poriadku.

V plnom rozsahu to platí aj pre odhaľovaciu činnosť, ktorú realizujú príslušníci Policajného zboru (ďalej len PZ) pri zabezpečovaní kontroly kriminality.

Príslušníci PZ vo vzťahu k občanom musia rešpektovať zákonné limity a ústavné garancie policajných zásahov v jasnej, konkrétnej delimitácii práva verejného a súkromného. Pri plnení spoločnosťou delegovaných úloh musia vychádzať z **Ústavy Slovenskej republiky a z Listiny základných práv a slobôd**, ktoré tvoria medze zásahu štátu do občianskej sféry. Povinnosti, oprávnenia a prostriedky policajtov sú sekundárne zákonne konkretizované v príslušných "**policajných**" **zákonoch** (napríklad v zákone č. 171/1993 Z. z. o Policajnom zbore v znení neskorších predpisov a iné).

Príslušníci polície svojou cieľavedomou, aktívnou, nekompromisnou a systematickou činnosťou na úseku boja s protispoločenskou činnosťou sú povinní presvedčiť občanov o svojej akcieschopnosti a tým získať ich dôveru. Dôveru občanov v políciu je potrebné založiť aj na **etickom kódexe polície**, ktorý je deklaratórne uvedený v Rezolúcii Rady Európy č. 690/1979 pod názvom Deklarácia o polícii.

Deklarácia o polícii, prijatá Rezolúciou Rady Európy č. 690/1979, sa rámcovo pokúsila sformulovať etické povinnosti policajtov v demokratickej časti Európy. Rada Európy odporúčala vládam jednotlivých európskych štátov, aby ich zákonodarstvo z týchto odporúčaní vychádzalo, aby boli zvýraznené a zdôraznené etické povinnosti policajtov a polície ako verejnej služby ochrany zákona a poriadku a aby pravidlá etickej a právnej povahy zahrňovali a chránili ľudské a občianske práva a slobody.

Jednotlivé etické povinnosti podľa Rezolúcie Rady Európy⁴ sú nasledovné:

- Každý policajt je povinný plniť úlohy, ktoré mu ukladá zákon, pričom chráni svojich spoluobčanov pred násilím a inými nezákonnosťami, ktoré vymedzuje zákon.
- Každý policajt musí byť bezúhonný, nepodplatiteľný a musí vykonávať svoju prácu dôstojne, hlavne nesmie podľahnúť korupcii.
- Popravy, mučenie a ďalšie formy neľudského či ponižujúceho konania sú policajtom za všetkých okolností zakázané.
- Policajt musí poslúchať rozkazy, ktoré sú v súlade so zákonmi, neuposlúchne však rozkazom, o ktorých vie, že sú v rozpore so zákonom.
- Policajt musí odoprieť plnenie rozkazov, ktoré sú v rozpore so zákonom. Pokiaľ by porušenie zákona malo vážne či nenapraviteľné dôsledky, musí policajt v rámci svojich možností urobiť také opatrenia, aby k týmto dôsledkom nedošlo.

⁴ Zoubek, 1994, s. 203.

- Pokiaľ by porušenie zákona nemalo vážne či nenapraviteľné dôsledky, je policajt povinný na toto porušenie, poprípade jeho opakovanie, upozorniť nadriadeného. Ak toto upozornenie ostane bez odozvy, musí mať policajt možnosť obrátiť sa na vyššieho nadriadeného.
- Policajta nie je možné potrestať za to, že odmietol splniť rozkaz, ktorý je v rozpore so zákonom.
- Policajt musí odmietnuť vykonanie úkonu obmedzujúceho osobnú slobodu občanov pre jeho rasu, politické či náboženské presvedčenie.
- Každý policajt osobne zodpovedá za svoje konanie a nesprávne rozhodnutie, ku ktorému dal príkaz a ktoré nie je v súlade so zákonom.
- Služobné vzťahy musia byť jasne stanovené. Policajt musí mať možnosť sa odvolať proti nesprávne mu rozkazu k vyššiemu služobnému funkcionárovi.
- Legislatívne orgány musia vytvoriť systémy garancií proti ujmám, ktoré môžu vyplývať z činnosti polície.
- Pri plnení svojich úloh musia policajti konať s potrebným dôrazom, nesmú sa však dopustiť nepriameho násillia a musia postupovať v súlade so zákonom.
- Použitie zbrane musí byť jasne a presne vymedzené zákonom.
- Policajt je povinný pri jednaní a iných úkonoch s osobou, ktorej zdravotný stav vyžaduje lekársku starostlivosť, prizvať lekára a urobiť ďalšie opatrenia k ochrane života a zdravia tejto osoby. Musí sa podriaďiť pokynom lekára, pokiaľ tento usúdi, že osoba musí byť umiestnená pod lekársky dohľad.
- Policajt musí zachovať mlčanlivosť o otázkach majúcich dôverný charakter, s ktorými sa zoznami, pokiaľ výkon jeho funkcie alebo zákon mu nevelí konať inak.
- Každý policajt, ktorý koná v súlade s touto deklaráciou, má právo na aktívnu, materiálnu a morálnu podporu spoločnosti, pre ktorú vykonáva svoju službu.

V Slovenskej republike dosiaľ nebol prijatý explicitne ustanovený etický kódex policajta, ktorý by bol akousi slovenskou obdobou Rezolúcie Rady Európy č. 690/1979. Väčšina uvedených princípov policajnej práce je v tej či onej podobe obsiahnutá v našom právnom poriadku. Príslušníci Policajného zboru Slovenskej republiky, pri plnení služobných povinností a pri vystupovaní na verejnosti, okrem pravidiel stanovených:

- v zákone NR SR č. 73/1998 Z. z. o štátnej službe príslušníkov PZ, Slovenskej informačnej služby, zboru väzenskej a justičnej stráže SR a železničnej polície, v znení neskorších predpisov, (jedná sa predovšetkým o tretiu časť, ktorá je priamo pomenovaná "Služobná disciplína a disciplinárna právomoc", v ktorej princípy profesijnej etiky policajtov sú vyjadrené v ustanoveniach §§ 47-49);
- v zákone NR SR č. 171/1993 Z. z. o Policajnom zbore v znení neskorších predpisov (jedná sa predovšetkým o ustanovenia uvedené v tretej hlave);
- v interných normatívnych aktoch riadenia, sa v súlade s "Deklaráciou o polícii" prijatou rezolúciou Rady Európy č. 690/1979, realizuje nasledujúcimi zásadami:
 - a) byť príslušníkom polície nie je obyčajným pracovno-právnym vzťahom, ale zároveň poslaním slúžiť o. i. spoločnosti a jednotlivcom pri ochrane ich práv a slobôd;

- b) príslušník PZ sa správa zdvorilo a ohľaduplne, vystupuje dôstojne a taktne, a to v styku s občanmi aj s kolegami, nadriadenými i podriadenými;
- c) pri služobných zákrokoch, ak musí použiť silu, urobí tak len zákonným spôsobom, razantne, ale primerane a humánne;
- d) príslušník PZ dbá na svoju povesť a bezúhonnosť;
- e) jeho postavenie v spoločnosti mu nesmie priniesť žiadne neoprávnené výhody;
- f) príslušník PZ je zodpovedný za svoj profesionálny výkon, je povinný sa odborne vzdelávať a zdokonaľovať po stránke duševnej i telesnej;
- g) príslušník PZ okrem ochrany štátneho a služobného tajomstva zachováva mlčanlivosť o súkromných a dôverných informáciách, o ktorých sa dozvedel počas služobnej činnosti, ak nie je jeho povinnosťou ich nezamlčať.

Splnenie týchto vysokých nárokov kladených na príslušníkov Policajného zboru vôbec nie je jednoduché a samozrejmé. Výchova policajtov v duchu princípov policajnej etiky má svoje miesto a svoju dôležitosť, nemôže však sama o sebe celú situáciu riešiť. Ak nebudú vytvorené **dôstojné materiálne a sociálne podmienky** pre jednotlivca aj pre celú inštitúciu, pokiaľ sa **nepodarí pozdvihnúť prestíž policajnej profesie**, dovtedy zostane otázka dôsledného uplatňovania etického kódexu v policajnej praxi otvorená.

Kriminalita, (všetky druhy, nielen korupcia) predstavuje veľké nebezpečenstvo pre každý demokratický a právny štát. Je jedným z najnebezpečnejších spoločenských javov dnešného sveta. Medzinárodné spoločenstvo uvedomujúc si túto hrozbu prijalo a prijíma celý rad odporúčaní a direktív, smerujúcich k zabráneniu ďalšej expanzie tohto celosvetového javu a zabezpečeniu účinného boja proti nemu v medzinárodnom i vnútroštátnom meradle. Slovenská republika rešpektuje uvedené odporúčania a postupne ich subsumuje do svojho právneho systému.

Dôležité je v tomto smere zdôrazniť, že aj napriek represívnemu charakteru týchto odporúčaní je ich obsah zosúladený s medzinárodnými dokumentmi, ktoré hovoria o ochrane ľudských práv a slobôd. Ide predovšetkým o nasledujúce dokumenty:

- Všeobecná deklarácia ľudských práv a slobôd Valného zhromaždenia Organizácie spojených národov zo dňa 10.12.1948,
- Európsky dohovor o ochrane ľudských práv a základných slobôd zo 4. novembra 1950 s účinnosťou od 3. septembra 1953,
- Medzinárodný pakt o občianskych a politických právach z 19. decembra 1966.

Napríklad vo **Všeobecnej deklarácii ľudských práv**, ktorá bola prijatá VZ OSN v decembri 1948 v čl. 12 sa uvádza, že *nikto nesmie byť vystavený svojvoľnému zasahovaniu do súkromného života a každý má právo na právnu ochranu proti takýmto zásahom alebo útokom*. Obdobne v **Medzinárodnom pakte o občianskych a politických právach** z decembra 1966 v čl. 17 je upravené, že *nikto nesmie byť vystavený svojvoľnému a protiprávnemu zasahovaniu do súkromného života*.

V Európskom dohovore o ochrane ľudských práv a základných slobôd sa v čl. 8 uvádza:

- *Každý má právo na rešpektovanie svojho súkromného a rodinného života, obydlia a korešpondencie.*
- *Štátny orgán nemôže do výkonu tohto práva zasahovať okrem prípadov, keď je to v súlade so zákonom a nevyhnutné v demokratickej spoločnosti v záujme národnej bezpečnosti, verejnej bezpečnosti, hospodárskeho blahobytu krajiny, predchádzania nepokojov a zločinnosti, ochrany zdravia alebo morálky alebo ochrany práv a slobôd iných.*

Vzhľadom na to, že Slovenská republika je demokratický štát, predovšetkým posledné uvedené medzinárodné deklarácie a dohovory tvoria pramene slovenského práva, t. j. aj základ právnej podstaty využívania a realizácie odhaľovania trestných činov na úseku zabezpečovania kontroly korupcie z medzinárodného hľadiska. Všetky odporúčania medzinárodného spoločenstva, ktoré sa týkajú

zabezpečenia ochrany ľudských práv a slobôd, sú subsumované do Ústavy Slovenskej republiky a ďalších ústavných zákonov a právnych predpisov, ktoré tvoria právny systém Slovenskej republiky.

Na základe uvedeného môžeme právnu podstatu existencie a využívania odhaľovacej činnosti na území Slovenskej republiky vnímať v troch nosných rovinách:

- I) **ústavnej,**
- II) **zákonnej,**
- III) **interno-právnej.**

Podrobnejšie sa jednotlivým rovinám existencie a využívania odhaľovacej činnosti venujeme v nasledujúcom texte.

I. Ústavná rovina

Ústavná rovina z aspektu aplikácie právnych prostriedkov v procese odhaľovania trestných činov v podstate subsumuje najmä oblasť ochrany ľudských práv a slobôd, do ktorých realizáciou opatrení, ktoré súvisia s odhaľovaním (napríklad realizácia operatívno-pátracej činnosti), vždy veľmi hlboko zasahuje. Ústavno-právne aspekty postavenia a využívania právnych prostriedkov pri odhaľovaní trestných činov sú ťažiskovými pre celú ich ďalšiu zákonnú, či podzákonnú reglementáciu.

Účel, rozsah a obsah ochrany ľudských práv a slobôd, vrátane ochrany práva na súkromie, majetok, vlastníctvo, podľa príslušných medzinárodných dokumentov, našiel odozvu aj v ústavnom poriadku Slovenskej republiky. Z ústavných noriem Slovenskej republiky pochopiteľne ide o recipovanú Listinu základných ľudských práv a slobôd a o Ústavu Slovenskej republiky.⁵

Podľa dikcie jednotlivých ustanovení základných ľudských práv a slobôd sú medzinárodné zmluvy o ľudských právach ratifikované Slovenskou republikou na jej území všeobecne platné a záväzné a majú prednosť pred zákonom. Ďalšie rozširovanie práv a slobôd ustanovených touto listinou je vždy možné.

V zmysle Listiny základných ľudských práv a slobôd je právo na súkromie chránené predovšetkým ustanoveniami, ktoré sú uvedené v jednotlivých článkoch (čl. 7, 10 ods. 2., 12 ods. 1. a 3., č. 13). Podľa čl. 20 má každý právo vlastníť majetok. Vlastnícke právo všetkých vlastníkov má rovnaký obsah a ochranu.

Základné práva a slobody sú ľuďom *neodňateľné, nescudziteľné, nepremlčateľné a nezrušiteľné. Povinnosti možno ukladať len na základe zákona a v jeho medziach a pri zachovaní základných práv a slobôd.* (čl. 16 ods. 1, čl. 19 ods. 2 a 3, čl. 21 ods. 1, 22 ods. 1 a 2).

II. Zákonná rovina

Dovolené formy zasahovania do práva na súkromie musia byť určené iba zákonom, pričom limity týchto zásahov v demokratickej spoločnosti sú dané najmä ich nevyhnutnosťou v záujme národnej, verejnej bezpečnosti, predchádzania nepokojov a zločinnosti, ochrany zdravia alebo morálky, alebo ochrany práv a slobôd iných. Oprávnené zásahy majú vo všeobecnosti charakter preventívny (predchádzať určitým, pre spoločnosť nebezpečným javom), ale i represívny (ochraňovať spoločnosťou uznávané hodnoty).⁶

Korupcia - nebezpečný spoločenský jav, ohrozuje podstatu, existenciu demokratického fungovania

⁵ Ústava Slovenskej republiky, zákon č. 460/1992 Zb.

súčasnej spoločnosti. Z uvedeného dôvodu spoločnosť má nielen právo, ale aj povinnosť hľadať také cesty a prostriedky jej eliminácie, ktoré budú svojím obsahom nevyhnutne zasahovať aj do základných ľudských práv a slobôd.

Trestné právo

Právnu funkciu pred nezákonnými zásahmi do základných práv plní **trestné právo**. Trestné právo chráni pred trestnými činmi práva a oprávnené záujmy fyzických a právnických osôb, záujmy spoločnosti a ústavné zriadenie. Zásah do ústavných práv a slobôd je možný len na základe zákona, napríklad **Trestného poriadku**⁷ (zadržanie, väzba, domová, osobná prehliadka a prehliadky iných priestorov a pozemkov a ďalšie).

Možnosť realizácie preventívnych a represívnych opatrení pre policajné orgány⁸ v Trestnom poriadku je uvedená v ustanovení § 158 ods. 7 v zmysle ktorého *...policajné orgány sú povinné robiť všetky potrebné opatrenia na odhalenie trestných činov a zistenie ich páchatel'ov, sú povinné robiť aj nevyhnutné opatrenia na predchádzanie trestnej činnosti*.

Z uvedeného ustanovenia Trestného poriadku vyplýva zhoda tejto konštatácie s cieľmi ktoré majú byť dosiahnuté realizáciou odhaľovania. Tým je jednoznačne prezentovaná možnosť aplikácie špecifických metód, prostriedkov a foriem v procese odhaľovania a dokumentovania trestnej činnosti.

Vzhľadom na to, že ochrana ekonomiky trestným právom (zákon č. 140/1961 Zb. a zákon č. 141/1961 Zb. v znení neskorších predpisov, ale aj u iných právnych odvetví) má svoje špecifiká, obdobne má svoje špecifiká aj odhaľovacia činnosť, ktorá vychádza z trestnoprávnej klasifikácie. Trestnoprocesná úprava je veľmi účinným nástrojom na potieranie korupcie, pretože poskytuje orgánom činným v trestnom konaní mnoho trestnoprávnych prostriedkov na získanie potrebných dôkazov, a tým i na usvedčenie páchatel'a.

Účelom Trestného poriadku je upraviť postup orgánov činných v trestnom konaní tak, aby trestné činy boli náležite zistené a ich páchatelia podľa zákona spravodlivo potrestaní. Konanie pritom musí pôsobiť na upevňovanie zákonnosti, na predchádzanie a zamedzovanie trestnej činnosti, na výchovu občanov v duchu dôsledného zachovávania zákonov a pravidiel občianskeho spolužitia i čestného plnenia povinností k štátu a spoločnosti. Pomáhať dosiahnutiu účelu trestného konania je právom a podľa ustanovení tohto zákona aj povinnosťou občanov⁹.

V zmysle zásady spolupráce orgánov činných v trestnom konaní so záujmovými združeniami je Trestným poriadkom upravený celý rad inštitútov na preventívne a represívne opatrenia v boji proti kriminalite.

Je teda zrejmé, že na odhalenie páchatel'ov korupcie musí páchatel' strpieť dôraznejšie zákonné zásahy do jeho práv a slobôd, a poškodenému musí byť poskytnutá výraznejšia ochrana jeho majetkových práv, aj možnosť uplatenia návratu majetku v trestnom konaní.

⁶ Ivor, 1999, s. 72-73.: *"Dohovor nepodáva definíciu žiadneho z citovaných pojmov, ktoré sú predmetom jeho ochrany, a preto je treba východiská pre riešenie jednotlivých konkrétnych prípadov hľadať v judikatúre Európskeho súdu a Európskej komisie pre ľudské práva. Judikatúra sa zamerala predovšetkým na vymedzenie termínov "v súlade so zákonom" a "nevyhnutné v demokratickej spoločnosti". Európsky súd napríklad vyslovil, že požiadavka "v súlade so zákonom" znamená, že právny predpis je dostatočne presný; že musí existovať prostriedok na ochranu pred ľubovoľnými zásahmi orgánov verejnej moci (rozsudok vo veci Olson z roku 1988)..."*

⁷ Zákon č. 141/1961 Zb. v znení neskorších predpisov, (v ďalšej časti Trestný poriadok).

⁸ Pozri: ustanovenie § 12 ods. 2, Trestný poriadok "výklad niektorých pojmov".

⁹ Pozri: ustanovenie § 1 ods. 1,2, Trestný poriadok.

Právna úprava používania metód a prostriedkov v boji proti kriminalite a zasahujúcich do práva na súkromie je obsiahnutá aj v oblasti policajného práva. Dôležitými zákonmi, ktoré riešia proces využívania špecifických metód, prostriedkov a foriem (napríklad operatívno-pátracia činnosť) v procese odhaľovania korupcie sú napríklad:

- **Zákon č. 367/2000 Z. z. o ochrane pred legalizáciou príjmov z trestnej činnosti a o zmene a doplnení niektorých zákonov.** Tento zákon¹⁰ upravuje práva a povinnosti právnických osôb a fyzických osôb pri predchádzaní legalizácií príjmov z trestnej činnosti a pri jej odhaľovaní.
- **Zákon č. 171/1993 Z. z. o PZ v znení neskorších predpisov.** V tomto zákone - o Policajnom zbore v znení neskorších predpisov - sú dominantne riešené v jednotlivých ustanoveniach otázky súvisiace s plnením úloh Policajného zboru na úseku prevencie a represie kriminality. Z nosných ustanovení, z ktorých je možné charakterizovať právnu podstatu OPČ je predovšetkým možné uviesť:
 - § 2, v ktorom sú rámcovo uvedené úlohy Policajného zboru (ďalej len PZ),
 - §§ 4, 5, kde je uvedená organizácia PZ,
 - § 11 s odkazom na § 10, z ktorých ustanovení jednoznačne vyplýva, že PZ môže pri plnení svojich úloh realizovať operatívno-pátraciu činnosť¹¹,
 - v ustanovení paragrafu § 29a sú uvedené oprávnenia služby kriminálnej a finančnej polície pri odhaľovaní a dokumentovaní nezákonných finančných operácií a daňových únikov,
 - v ustanoveniach §§ 35 až 41a sú priamo vyšpecifikované právne podmienky a obmedzenia realizácie úloh PZ za využitia informačno-technických prostriedkov a prostriedkov operatívno-pátracej činnosti,
 - v ustanovení § 69 sú uvedené možnosti realizovať spravodajskú činnosť v procese odhaľovania a dokumentovania trestnej činnosti.
- **Zákon o ochrane svedka č. 256/1998 Z. z.** V zákone o ochrane svedka sú upravené podmienky a postup pri poskytovaní ochrany a pomoci ohrozenému svedkovi, chránenému svedkovi a ich blízkym osobám, ktorým v súvislosti so svedeckou výpoveďou alebo poskytovaním dôkazu vzniká nebezpečenstvo ohrozenia života alebo zdravia zo strany osôb páchajúcich najzávažnejšie, najmä organizované formy trestnej činnosti.

Ohrozeným svedkom sa pre účely tohto zákona rozumie osoba, ktorá v trestnom konaní vypovedala ako svedok a výpoveďou, prípadne ďalšími skutočnosťami poskytne dôkaz o páchatelovi alebo o okolnostiach najzávažnejšej, najmä organizovanej formy trestnej činnosti a v súvislosti so svedeckou výpoveďou a poskytnutím údajov o svojej osobe existuje dôvodná obava z ohrozenia života alebo zdravia; ak bol útvaru PZ, ktorý zabezpečuje úlohy podľa tohoto zákona doručený písomný návrh na jej zaradenie do programu ochrany svedka a ak to okolnosti vyžadujú aj písomný návrh na vykonanie neodkladných opatrení. Za ohrozeného svedka sa považuje aj blízka osoba ohrozeného svedka uvedená v návrhu na ochranu alebo v návrhu opatrenia.

Chráneným svedkom sa pre účely tohto zákona rozumie osoba zaradená do programu ochrany svedka. Za chráneného svedka sa považuje aj blízka osoba chráneného svedka zaradená do programu ochrany. Písomný návrh na ochranu, a ak to okolnosti vyžadujú, aj písomný návrh na opatrenia vypracuje a útvaru doručí v prípravnom konaní vyšetrovateľ alebo prokurátor, v konaní pred súdom sudca. O návrhu na ochranu rozhoduje komisia. Komisia sa skladá z predsedu a zo štyroch členov, ktorých vymenúva minister vnútra SR (predsedu a jedného člena a ich náhradníkov) a minister spravodlivosti SR (dvoch členov a ich náhradníkov). Realizáciu ochrany organizuje a riadi útvar Policajného zboru.

¹⁰ Pozri: Zákon NR SR č. 367/2000 Z. z. ustanovenie § 1.

¹¹ Pozri : Zákon č. 171/1993 Z. z. v znení neskorších predpisov § 10 ods. 1 písm. c/ ako aj § 11 ods. 1 písm. b/, (v ďalšej časti len zákon o PZ).

III. Interno-právna rovina

Vzťahy medzi príslušníkmi PZ a osobami dôvodne podozrivými z trestnej činnosti sú vzťahy právne. Tieto vzťahy sú upravené právnymi normami, predovšetkým v zákonoch a iných všeobecne záväzných právnych predpisoch, ako sú napríklad Trestný zákon, zákon o PZ a ďalšie. Nie všetky vzťahy, ktoré vznikajú, pôsobia a zanikajú vo sfére odhaľovacej činnosti, je však účelné regulovať uvedenými normami. Niektoré z týchto vzťahov sú založené **na interných normách ministerstva vnútra**, pretože zákon nemôže obsiahnuť celý rozsah činností, ktorý vyplýva z realizácie úloh na úseku odhaľovania a dokumentovania kriminality. Na základe zákona sa pri odhaľovaní využívajú aj kriminalisticko-taktické a kriminalisticko-technické metódy a prostriedky.

Môžeme teda konštatovať, že aj na odhaľovanie a dokumentovanie korupčnej kriminality sa využíva celý rad právnych prostriedkov a procesných postupov, kriminalistických metód, a to v takej miere, aby bol splnený účel zákona a aby sa nad nevyhnutnú mieru nezasahovalo do práv a slobôd podozrivých osôb.

Pri odhaľovaní a dokumentovaní okolností dôležitých pre trestné konanie musia policajné orgány pri ochrane ľudských práv a zásahov do nich rešpektovať princíp zákonnosti, aby dokumentovaná trestná činnosť korupcie mohla byť náležitým podkladom na zistenie skutkového stavu a vydanie rozhodnutia v trestnom konaní.

Nové právne inštitúty

Pri skúmaní vývoja implementácie právnych inštitútov, ktoré razantnejšie zasahujú do práv a slobôd občanov, do legislatívy v štátoch s tradičnou demokraciou (USA, SRN...) zisťujeme, že situácia sa postupne mení. Do právnych systémov sa zavádzajú nové právne inštitúty, ktoré v oblasti trestnej zodpovednosti razantnejšie zasahujú do sféry občianskych práv a slobôd pri odhaľovaní najmä závažnej korupčnej kriminality.

Odpočúvanie telekomunikačnej prevádzky, priestorové odpočúvanie, rastrové sledovanie ("presievanie" počítačových databáz), sledovanie osôb a vecí, prostriedky nástrahovej techniky, osoby konajúce v prospech PZ a kontrolovaná dodávka, to sú len niektoré metódy, resp. prostriedky, ktoré sa stávajú takmer bežnou súčasťou právnych odvetví, ktoré sa využívajú pri odhaľovaní, objasňovaní a dokumentovaní korupcie, ale aj inej závažnej kriminality.

V podmienkach Slovenskej republiky je riešenie tohto problému odlišné, pretože historický vývoj implementácie metód a prostriedkov, ktoré sú využívané v procese odhaľovania, bol realizovaný v inej politicko-spoločenskej formácii. **V ľudovodemokratickom a neskoršom socialistickom systéme ich využívanie nebolo právne transparentné.** V právnych normách nebola o nich ani zmienka. Formulácie jednotlivých ustanovení právnych noriem boli "voľné", umožňovali v podzákonných právnych smerniciach, bez väčšieho obmedzenia, s vylúčením kontroly verejnosti definovať podmienky, za ktorých tieto prostriedky boli využívané. Neexistovali žiadne mechanizmy, ktoré by umožňovali realizovať vonkajšiu kontrolu, ktorou je možné obmedziť na minimum možné zneužitie informácií, ktoré boli zistené nasadením týchto prostriedkov. Občan to cítil, obával sa otvorene prezentovať svoj názor, určitú kritiku existujúceho stavu (v najširšom slova zmysle), a to aj v najhlbšom súkromí. Dôsledky sú citeľné ešte aj v dnešnej dobe a žiaľ, uvedená skutočnosť sa premieta aj do oblasti odhaľovania korupcie. Konštatovanie "čo ťa nepáli nehas!" nie je len frázou, ale realitou. Občan ešte stále cíti obavu, je pasívny, nechápe, že páchaním korupčnej trestnej činnosti je ohrozený práve on (jeho postavenie v spoločnosti, možná aktivita v ekonomike a pod.).

Príslušníci PZ veľmi pozorne vnímajú zmeny, ktoré zákonodarca vykonáva v Trestnom poriadku aj

v prebiehajúcej rekodifikácii trestných kódexov. Očakávajú, že tieto zmeny ovplyvnia proces odhaľovania kriminality páchanej v ekonomike. Napriek výrazne pozitívnemu trendu na úseku boja proti korupcii, ktorý v Slovenskej republike registrujeme pri zavádzaní nových skutkových podstat a právnych inštitútov do právneho systému, nemôžeme očakávať okamžitý obrat v postoji občana a jeho dôvere k činnosti polície a k ostatným orgánom činným v trestnom konaní v oblasti odhaľovania a dokumentovania tejto trestnej činnosti. Predpokladaný obrat nastane, ak občan nadobudne presvedčenie, že zásahy do práv a slobôd smerujú proti páchatelom a chránia občana pred korupciou a inou kriminalitou.

Ako príklady nových právnych inštitútov uvádzame "agenta provokatéra" a zákaz využívať informácie.

"Agent"¹²

Podľa §-u 88b odst.1 Trestného poriadku je použitie agenta prípustné len vtedy, ak odhaľovanie, zisťovanie a usvedčovanie páchatelov, obzvlášť závažných trestných činov, korupcie a trestného činu podľa § 158 Trestného zákona by bolo iným spôsobom podstatne sťažené a získané poznatky odôvodňujú podozrenie z takejto trestnej činnosti alebo úmyslu spáchať takýto trestný čin. Zákomom č. 183/2000 Z. z. bol z pohľadu odhaľovania korupcie veľmi významne novelizovaný Trestný poriadok¹³. Predovšetkým zavedením agenta, ktorým pri odhaľovaní, zisťovaní a usvedčovaní páchatelov korupcie môže byť aj osoba ustanovená Ministerstvom vnútra SR¹⁴, a nie ako doteraz výlučne príslušník Policajného zboru¹⁵. De facto sa dá predpokladať, že práve využívanie agenta na úseku boja proti korupcii a odpočúvanie a záznam telekomunikačnej prevádzky¹⁶ bude významným prínosom. Výrazne tomu pomôže, ak nové účinnejšie prostriedky boja proti kriminalite budú vyvážené s požadovanými garanciami proti zneužitiu týchto prostriedkov¹⁷ pri objasňovaní korupcie a odhaľovaní jej páchatelov.

Zákaz využívať informácie

V tomto smere, okrem už uvádzaných konštatovaní, obdobne ako je to v niektorých európskych štátoch - SRN, Rakúsko a iné, (de lege ferenda) je potrebné do legislatívy aj u nás zakotviť zákaz využívať informácie, ktoré sú získané uvedenými postupmi proti nezúčastneným osobám, ako aj povinnosť dodatočne informovať dotknuté osoby o tom, ak boli neoprávnené sledované (v najširšom slova zmysle).

Ivor¹⁸ k tomuto problému uvádza: *Keďže podľa čl. 19 ods. 2 Ústavy Slovenskej republiky má každý právo na ochranu pred neoprávneným zasahovaním do súkromného a rodinného života, domnievam sa,*

¹² Bližšie pozri kapitolu *Právne nástroje boja proti korupcii*.

¹³ Zákon č. 141/1961 Zb. v znení neskorších predpisov.

¹⁴ Tamtiež ustanovenie § 12, ods. 12.

¹⁵ Tamtiež ustanovenie § 88b.

¹⁶ Tamtiež ustanovenie § 88.

¹⁷ Pozitívne je, že vôbec dochádza k zákonnej úprave na posilnenie ochrany pred trestnou činnosťou. Zákonným zakotvením účinnejších právnych prostriedkov zákonodarca preberá svoju zodpovednosť za kontrolu kriminality a usiluje sa o dosiahnutie politického a spoločenského konsenzu pre jej legalizáciu. Dôležité je to, že zákonodarca využitie týchto prostriedkov podrobuje kontrolným mechanizmom (napríklad vzájomná kontrolná činnosť orgánov činných v trestnom konaní), ktoré majú zabrániť ich zneužitiu a ktoré poskytujú získaným informáciám, faktorom a dôkazom vyšší stupeň pravdivosti a vierohodnosti. Konkrétnymi kontrolnými postupmi sú napríklad príkaz, resp. súhlas sudcu k nasadeniu informačno-technických prostriedkov (odpočúvanie a záznam telefonných hovorov), alebo inštitútov Trestného poriadku, napríklad nasadenie agenta do kriminálneho prostredia a ďalšie kontrolné zákonné mechanizmy. Okrem uvedeného zákonodarca zakotvuje podmienky a právne postupy, ktoré vychádzajú z princípov adekvátnosti a princípu subsidiarity, ktoré musí orgán činný v trestnom konaní zvážiť, či pri riešení úloh na úseku odhaľovania kriminality nepostačuje len miernejší prostriedok, ktorý by splnil dostatočne účel trestného konania. Nemenej významný je aj časový princíp, z ktorého vyplýva interval, v ktorom je nasadenie týchto prostriedkov povolené, ako aj princíp permanentnej kontroly, ktorú realizuje nezávislý procesne samostatný subjekt, ktorý vydal príkaz na ich použitie (sudca).

¹⁸ Ivor, 1999, s. 74.

že občan by sa o každom takomto zásahu mal dodatočne dozvedieť, aby mohol v prípade záujmu uplatňovať svoje ústavné právo. V tejto súvislosti by bezспорu bolo vhodné do zákonnej úpravy použitia informačno-technických prostriedkov uložiť polícii povinnosť po ukončení používania tejto operatívnej techniky (samozrejme v čase, keď to nemôže zmarit' účel prípadného trestného konania) informovať osobu, voči ktorej bola operatívna technika použitá.

Vzťah medzi odhaľovaním a dokumentovaním korupcie je možné charakterizovať aj z pohľadu primeranosti využívania právnych prostriedkov pri realizácii odhaľovania a dokumentovania. Pri odhaľovaní korupcie, ktorú realizujú príslušníci služieb PZ (napríklad príslušníci služby kriminálnej a finančnej polície a iné) a príslušníci úradov vyšetrovania, existujú pomerne veľké problémy, negatívne ovplyvňujúce realizáciu uvedených procesov. Problém vzniká v procesnej činnosti pri konkrétnej transformácii získaných informácií v procese odhaľovania na dôkazy (proces trestného konania - dokumentovanie vyšetrovateľom). Vzhľadom na súčasnú situáciu, na spoločenskú nebezpečnosť existujúcej korupcie, musí dôjsť ešte výraznejšie ako doteraz k prenosu informácií z odhaľovania, ktoré je realizované v zmysle "policajného" práva, do procesu dokumentovania, ktoré je realizované v zmysle trestno-procesného práva. Tento existujúci právny stav dokáže väčšina páchatel'ov trestnej činnosti náležite využiť. V podmienkach Slovenskej republiky, vzhľadom k príliš veľkej otvorenosti, ktorú je možné označiť, ako "hru s otvorenými kartami" (táto hra vyplýva z trestno-právnej úpravy, v zmysle ktorej je realizované odhaľovanie a dokumentovanie trestnej činnosti), sú vytvorené možnosti pre neetickú, nemorálnu obhajobu páchatel'ov trestnej činnosti, ktoré je potrebné odstrániť.

Ako to vyzerá v praxi?

- Zo skúseností policajnej praxe je zrejmé, že značnou rezervou v procese odhaľovania a dokumentovania korupcie je duplicitná činnosť polície a orgánov činných v trestnom konaní v procese predchádzajúcom konaniu pred súdom, okrem neodkladných a neopakovateľných úkonov. Predovšetkým je to evidentné pri odhaľovaní a dokumentovaní trestných činov korupcie, ktorú realizujú predovšetkým príslušníci policajného zboru (príslušníci služby kriminálnej polície a vyšetrovateľa PZ). Príslušníci služby kriminálnej sú oprávnení požadovať vysvetlenie od osoby, ktorá môže prispieť k objasneniu skutočnosti dôležitých pre odhalenie trestného činu korupcie a spísať zápisnicu o padaní vysvetlenia¹⁹, ktoré následne predkladajú vyšetrovateľovi PZ. Vzhľadom na to, že odhaľovanie, ktoré realizoval príslušník služby kriminálnej polície pred začatím trestného stíhania, vyšetrovateľ PZ musí (ako orgán činný v trestnom konaní) znova vykonať tento úkon, t. j. musí vykonať výsluch tejto osoby, ktorá už de facto i de jure bola vypočutá.
- Podľa názoru odborníkov z policajnej praxe, odhaľovanie korupcie výrazne sťažuje zdĺhavé, komplikované, málo účinné a efektívne trestné konanie, a to vo všetkých jeho štádiách, zrejme spôsobené nadmerným zaťažením orgánov činných v trestnom konaní. Uvedenú realitu je možné dokumentovať napríklad na konkrétnych spáchaných trestných činoch, pri ktorých bol priamo na mieste činu prichytený páchatel'. Logika veci hovorí, že v danom prípade by mal byť tento páchatel' priamo predvedený pred sudcu, ktorý rozhodne o jeho vine. V podmienkach Slovenskej republiky je to však inak, a veľmi komplikované. Prípad najprv spracuje príslušník služby kriminálnej polície, ten ho po spracovaní dokumentácie odovzdáva vyšetrovateľovi PZ (vyšetrovateľ začína trestné stíhanie, vznesie obvinenie, po spracovaní vyšetrovacieho spisu ho predloží prokurátorovi s návrhom na podanie obžaloby). Prokurátor, ak výsledky vyšetrovania dostatočne odôvodňujú postavenie obvineného pred súd, podáva obžalobu. V danom prípade od doby spáchania (páchatel' prichytený na mieste činu) až po konanie pred súdom uplynie veľmi dlhá doba (v mnohých prípadoch si páchatel' a svedkovia už nepamätajú detaily), do procesu

¹⁹ Zákon č. 171/1993 o Policajnom zbore v znení neskorších predpisov, ustanovenie § 17.

dokumentovania je zapojená celá plejáda subjektov rôznych inštitúcií (veľké náklady) atď. Z vyjadrenia policajtov, ktorí plnia úlohy na úseku odhaľovania korupcie vyplýva, že prípravné trestné konanie je považované za zbytočne komplikované a zdĺhavé predovšetkým tým, že dôkazy sa v tomto štádiu vykonávajú v rozsahu ako v konaní pred súdom, preto odporúčajú posilniť kontradiktórnosť súdu v priebehu a procese dokazovania v trestnom konaní. Z výsledkov výskumu vyplýva, že k duplicitnej činnosti orgánov činných v trestnom konaní dochádza predovšetkým preto, že:

- V Trestnom poriadku nie je náležitým spôsobom vyriešená pôsobnosť PZ v Slovenskej republike v prípravnom trestnom konaní, podľa ktorej procesnú činnosť vykonávajú v zložitých procesných vzťahov policajti, ktorí sú zaradení v dvoch organizačne oddelených zložkách polície, t. j. na útvaroch polície (policajný orgán) a útvaroch vyšetrovania (vyšetrovateľ) s vlastnou organizačnou štruktúrou. Práca s dôkazmi, ktoré sú potrebné na objasnenie a dokázanie všetkých skutočností dôležitých pre posúdenie prípadu je už realizovaná v prípravnom konaní a nie pred súdom. Príslušníci služby kriminálnej a finančnej polície nie sú v zmysle interných predpisov poverení plniť funkciu orgánu činného v trestnom konaní - policajného orgánu²⁰ napriek tomu, že úzko spolupracujú s orgánmi činnými v trestnom konaní.

- Odborníci Policajného zboru prezentujú aj názor, že na úseku kontroly kriminality (v plnom rozsahu to platí aj o korupcii), ktorej súčasťou je aj odhaľovanie tohto druhu kriminality, je potrebné posilniť kompetencie operatívnych orgánov (napríklad služby kriminálnej a finančnej polície) a vybaviť ich rozsiahlejšími právomocami a zákonnými a technickými prostriedkami na odhaľovanie korupcie a jej páchatel'ov. Naša spoločnosť si musí uvedomiť, či v spoločenskej a ekonomickej sfére potrebuje viac ochrany alebo viac "demokracie". Budka k tomu uvádza: *Je zrejmé, že páchatel' je na tom lepšie než poškodený, že polícia a justícia sú (vyplýva to z právneho poriadku) až príliš "ohl'aduplné" voči páchatel'ovi a bezcitné voči ich obetiam.*²¹

Štatistické údaje, týkajúce sa prípadov odhalenia korupcie, sa dajú v podmienkach Slovenskej republiky analyzovať len veľmi zložito, pretože vo veľkom množstve prípadov je korupčná aktivita obsiahnutá v konaní, ktoré je neskôr vyšetrovateľom resp. prokurátorom kvalifikované napríklad ako zneužitie právomoci verejného činiteľa.

Podľa štatistických ukazovateľov za rok 2000 bol stav objasňovania trestných činov korupcie v SR nasledovný:

Tabuľka 1
Stav objasňovania trestných činov korupcie v SR v rokoch 1999-2000

Trestný čin	1999	2000	Rozdiel
Úplatkárstvo	42	34	-8
Podplácanie	12	64	+52
Zneužívanie právomoci verejného činiteľa	48	59	+11
SPOLU	104	157	+53

Zdroj: Prezídium Policajného zboru

²⁰ Pozri: ustanovenie § 12, ods. 1, 2, Trestný poriadok, NMV SR č. 79/1997 (čl. I), ktorým sa mení a dopĺňa N MV SR č. 66/1994 v znení NMV SR č. 3/1995 o vecnej pôsobnosti služby kriminálnej polície PZ v trestnom konaní.

²¹ Budka, 1997, s. 109.

3. PRANIE ŠPINAVÝCH PEŇAZÍ

So všetkými kriminálnymi aktivitami súvisí problematika prania peňazí pochádzajúcich z trestnej činnosti. Pranie špinavých peňazí je fenomén, ktorý je sprievodným znakom organizovaného zločinu. Nesporne ide o jeden z najnebezpečnejších negatívnych javov tejto doby. Upevňuje pozície štruktúr organizovaného zločinu a ich vplyv na oficiálne inštitúcie v ekonomike, v štáte a v spoločnosti prepojením na korupčné aktivity.

Príčiny tohto druhu trestnej činnosti treba hľadať aj v existencii "**tieňovej**" alebo inak nazývanej "**čiernej ekonomiky**". "Tieňová ekonomika" je ekonomika, ktorá nie je zohľadnená v národnom dôchodku alebo v hrubom domácom produkte a ňou vytvorená hodnota sa nachádza mimo národohospodárskej bilancie. Môžeme tiež povedať, že "tieňová ekonomika" je vlastne súhrn všetkých aktivít, ktoré nie sú zachytené oficiálnym spôsobom registrácie, t. j. daňovým systémom, štatistikou, účtovníctvom.

Rozsah "tieňovej ekonomiky" je ovplyvnený viacerými faktormi:

- **legislatívnym prostredím** - čím kvalitnejšie je legislatívne prostredie, upravujúce fungovanie ekonomiky a hospodárstva, tým je vyššia pravdepodobnosť nižšieho percenta "tieňovej ekonomiky" na vytvorenom hrubom domácom produkte. Pri tomto faktore je však podstatná nielen existencia kvalitného legislatívneho prostredia, ale predovšetkým úspešná aplikácia v hospodárskej a ekonomickej praxi. Medzi prvoradé faktory, ktoré vyvolávajú na svetlo utajovanú ekonomiku, patrí vysoké daňové zaťaženie;
- **ekonomickým prostredím** - vo fungujúcom štandardnom ekonomickom prostredí, ktoré je založené na prirodzenej konkurencie schopnosti jednotlivých podnikateľských subjektov, na efektívne fungujúcom daňovom systéme, kvalitnom dozore a dohľade nad činnosťou jednotlivých inštitúcií, nad prítomnosťou podnikateľskej etiky je rozsah "tieňovej ekonomiky" nižší ako v krajinách s neštandardným ekonomickým prostredím;
- **politickou stabilitou** - v krajinách s nestabilným politickým systémom je rozsah "čiernej" ekonomiky vyšší ako vo vyspelých demokratických krajinách. Politická nestabilita priťahuje do krajiny krátkodobý špekulatívny kapitál, ktorý podkopáva oficiálne fungujúcu ekonomiku a nevytvára podmienky na dlhodobý rozvoj legálneho hospodárskeho systému.

Pod pojem "tieňovej ekonomiky" sa zaraďuje aj tzv. ilegálna ekonomika, ktorá zahŕňa ekonomické činnosti, ktoré nie sú povolené a súvisia bezprostredne s porušovaním právnych predpisov, t. j. nie je možné v nich legálne podnikáť a predstavujú vlastne trestnú činnosť (napríklad prostitúcia, "veksláctvo", falšovanie, výroba a distribúcia drog a pod.).

"Tieňová ekonomika" vytvára podmienky a v mnohom vplýva na kvalitu a kvantitu trestnej činnosti páchanej v ekonomike, ktorá čoraz častejšie nadobúda charakter vysokej organizovanosti, čím sa stáva nebezpečnejšou a má značne negatívny dopad aj na fiškálnu ekonomickú situáciu.

Jedným zo sprievodných negatívnych javov transformujúcich sa ekonomik je aj nárast kriminality všeobecne, ekonomickej a finančnej kriminality obzvlášť. Problém nárastu kriminality sa dotýka celej spoločnosti. Zvýšila sa spoločenská nebezpečnosť trestných činov, objavili sa nové formy najzávažnejších trestných činov a vzrástla agresivita páchatel'ov trestnej činnosti. V oblasti trestnej činnosti v ekonomike v mnohých prípadoch dochádza až k ohrozeniu fungovania základných princípov ekonomiky štátu. Značný vplyv na jej nárast majú nahromadené ekonomické a sociálne problémy a nedostatok kontrolných mechanizmov pri reformách v hospodárstve a v ekonomike. Nemalou mierou prispieva k nárastu kriminality nedostatočné právne vedomie občanov, ako aj medzery v legislatívnych úpravách. Do popredia sa dostáva honba za ziskom za akúkoľvek cenu.

Charakteristické pre všetky transformujúce sa krajiny je aj zmena skladby trestných činov - zmena kriminálnej scény. Popri klasických formách kriminality sa dostávajú do popredia nové formy trestnej činnosti a organizovaná trestná činnosť. Trestná činnosť je páchaná plánovane, dlhodobo, s orientáciou na vysoký zisk, pričom sú zároveň realizované opatrenia proti jej odhaleniu a trestnému postihu. Do rúk organizovaných skupín sa dostávajú obrovské sumy nelegálne nadobudnutých peňazí a vytvárajú sa pevné vnútorné väzby, ktoré vedú k vytváraniu zložitých, veľmi ťažko preniknuteľných zločineckých skupín.

Pre organizovanú ekonomickú kriminalitu je charakteristická vysoká latentnosť, organizovanosť a odborná úroveň páchatel'ov. Preto sa často táto kriminalita nazýva ako "kriminalita bielych golierov". Neustále sa zvyšuje aj podiel ekonomickej trestnej činnosti s medzinárodnou účasťou páchatel'ov. V Slovenskej republike medzi dominantné oblasti ekonomickej trestnej činnosti stále patrí oblasť podvodov s charakteristickým daňovým pozadím, úverové podvody, podozrivé obchodné transakcie so zmenkami alebo inými cennými papiermi. Čoraz častejšie sa vyskytuje aj trestná činnosť legalizácie príjmov z trestnej činnosti, teda pranie špinavých peňazí.

V minulosti existovali mnohí ekonómovia, ktorí tvrdili, že špinavé peniaze nepoznajú. Táto doba už prešla a dnes už ťažko nájdeme niekoho, kto by vážne pochyboval o tom, že špinavé peniaze existujú. Dokonca aj bývalý český premiér Václav Klaus musel s odstupom času prehodnotiť svoje výroky z minulosti o tom, že špinavé peniaze nepozná. Vyjadril sa, že nemá zmysel sa tváriť, že problém špinavých peňazí neexistuje a nemá zmysel ho bagatelizovať. Pritom vôbec nejde len o špinavé peniaze pochádzajúce z "vekslovania" a iných jednoduchých foriem kriminality, ale predovšetkým o peniaze, ktoré sú spojené s organizovanou, často medzinárodnou trestnou činnosťou.

Pokiaľ chceme pochopiť pojem pranie špinavých peňazí, musíme najskôr objasniť pojem "špinavé peniaze", ktorý sa vo všeobecnosti terminologicky vžil a udomácnil medzi laickou a odbornou verejnosťou, jeho obsah však stále ostáva predmetom rôznych polemík. Kritériom na odlíšenie špinavých peňazí od ostatných je všeobecne jasný a to: **zdroj a spôsob nadobudnutia**. To znamená, že za špinavé peniaze môžeme vo všeobecnosti považovať také finančné prostriedky, ktoré boli získané nezákonnou cestou, teda aj výnosy z kriminálnych činností - krádeží, lúpeží, pašovania, prostitúcie, obchodu s drogami, rôznych podvodov, t. j. aj z daňových podvodov, a samozrejme peniaze získané korupčnými aktivitami.

Za **špinavé peniaze** nemožno považovať len **samotné peniaze**, ale aj:

- hnutel'ný a nehnuteľný majetok,
- práva získané trestnou činnosťou alebo
- majetok, ktorý vzišiel z takéhoto majetku (úroky, zisky, dividendy),
- majetok, ktorý slúžil, alebo bol použitý k spáchaniu, alebo uľahčeniu trestnej činnosti (dopravné prostriedky, peniaze, vecné dary slúžiace ku korupcii a pod.)

Pojem špinavé peniaze možno v užšom slova zmysle charakterizovať ako **peniaze pochádzajúce z trestnej činnosti** a v širšom slova zmysle **ako všetky výnosy a výhody získané z trestnej činnosti, až po najširšie chápanie ako majetok a výhody získané z nelegálnej, resp. ilegálnej činnosti**.

Legalizáciu príjmov z trestnej činnosti resp. pranie špinavých peňazí vo všeobecnosti možno definovať ako proces premeny výnosov získaných trestnou činnosťou na legálne majetkové hodnoty prostredníctvom využitia legálneho finančného systému. Cieľom je zatajenie pôvodu majetku pochádzajúceho zo zločinu, resp. zatajenie nelegálnosti jeho pôvodu a jeho "očistenie" prostredníctvom legálneho finančného systému a následné použitie takéhoto majetku spôsobom, ako keby bol jeho pôvod legitímny. Ide teda o premenu nelegálne získaných príjmov z trestnej činnosti na legálne majetkové hodnoty, ktoré pôsobia dojemom, že boli získané zákonným spôsobom. V každom prípade ide o úsilie

zlegalizovať majetok, ktorý je získaný zločinom.

Legalizácia príjmov z trestnej činnosti je stále veľkým biznisom. Aké veľké množstvo finančných prostriedkov sa preperie v celom svete, je len veľmi ťažko možné odhadnúť. S kvalifikovaným odhadom majú problémy aj vyspelé krajiny bojujúce s organizovaným zločinom a odhaľujúce jeho zisky po dlhé roky. Je to spôsobené aj tým, že "prepierači" nezverejňujú svoje činnosti. Menej problematické je určenie zdrojov špinavých peňazí, kde je na prvom mieste na svete už dlhší čas obchod s drogami.

Ministerstvo vnútra Veľkej Británie odhaduje, že ročný národný obrat z obchodu s drogami predstavuje približne 1,8 mld. dolárov, pričom väčšina z týchto peňazí sa neskôr rôznym spôsobom "preperie". Talianska vláda odhaduje, že národný obrat z obchodu s drogami 37 mld. dolárov. Krajiny G 7 celkovo predpokladajú, že v rokoch 1989-1990 obchod s drogami v týchto vyspelých európskych krajinách predstavoval sumu 122 mld. dolárov, pričom opäť väčšina z peňazí prešla očisťovacím procesom .

Podľa nedávnej správy OSN²² dosiahol ročný obrat globálneho nelegálneho obchodu s drogami 400 mld. dolárov. Keď sa k tomu pridajú výnosy z finančných podvodov, prostitúcie a iných zločinov, suma prúdiaca každoročne do vreciek zločincov je ešte väčšia.

Pracovný materiál Medzinárodného menového fondu vypracovaný v roku 1996 hovorí o príjmoch z trestnej činnosti v celkovej hodnote 500 mld. dolárov. Väčšina z toho sú pravdepodobne prepraté peniaze, čo nám dáva ročnú sumu prepratých peňazí prúdiacich cez svetovú ekonomiku niekoľko sto miliárd dolárov. Niektorí experti sa dokonca domnievajú, že ide o takú veľkú sumu, že by mohla predstavovať hrozbu pre niektoré národné ekonomiky a dokonca aj pre stabilitu medzinárodného finančného systému.

Vo vzťahu k skutočne obrovským ziskom plynúcim z organizovaného zločinu vyvstáva pre organizované skupiny a ich "prepieračov" úloha vzbudiť dojem, a samozrejme vytvoriť aj adekvátne podmienky na zavedenie špinavých peňazí do legálneho finančného systému. Títo - skutočne - "odborníci" sa snažia nájsť bezpečné miesta, na čo korumpujú rôzne inštitúcie a jednotlivcov, alebo sa uchylujú k násiliu. Držitelia týchto hotovostných čiastok stoja pred veľkým problémom. Pretože manipulácia a priame zavedenie týchto peňazí do finančného sektora je veľmi zraniteľné z pohľadu odhalenia, musia ich premeniť na iné aktíva, ktoré sa dajú oveľa ľahšie zaviesť do legálneho finančného systému. Toto je možné vykonávať rôznymi spôsobmi, či už vytvorením fiktívnej finančnej pohľadávky, resp. záväzku, s ktorými je oveľa ľahšie možné disponovať ako s hotovými peniazmi a pod. Všetky operácie spojené s legalizáciou príjmov z trestnej činnosti sú preto vykonané tak, aby vzbudili dojem legálnosti a boli minimálne zraniteľné, preto zločinecké organizácie dodržiavajú štyri základné zásady:

- **Utajujú pravé vlastníctvo a skutočný zdroj prostriedkov.** Legalizácia príjmov z trestnej činnosti by nemala zmysel, keby každý vedel komu patria, aký je ich zdroj a pod.
- **Menia podoby a formy zdrojov.** V tomto prípade môže ísť o jednoduchú zmenu bankoviek s malou nominálnou hodnotou na čo najvyššiu nominálnu hodnotu z dôvodu ľahšej manipulácie s nimi, resp. jednoduchšiu prepravu a zavedenie do legálneho finančného systému. Takisto môže ísť o zmenu na cenné papiere ako zmenka, rôzne akcie, alebo vytvorenie fiktívnej finančnej pohľadávky resp. záväzku. Hlavnou úlohou týchto konaní je zabezpečiť jednoduchšiu manipuláciu so zdrojmi pochádzajúcimi z trestnej činnosti.
- **Zastierajú stopy ("zametajú" stopy).** Celé úsilie zločineckej organizácie by bolo zbytočné a neúčelné, keby bolo možné pohyb prostriedkov z trestnej činnosti pozorovať od samého začiatku až do konca.

²² Lisoň, 1998, s. 91.

- **Kontrolujú proces prania.** Je v záujme celej organizovanej skupiny, aby mala celý proces legalizácie pod kontrolou, pretože pri zmenách podôb a foriem, ako aj pri samotnom zastieraní stôp prichádzajú špinavé peniaze do styku s veľkým počtom ľudí, z ktorých mnohí vedia resp. vycítia, že ide o prostriedky z trestnej činnosti a budú sa usilovať časť z nich získať pre seba. Pôvodný vlastník však vie, že získať ich potom legálne naspäť je obtiažne, až nemožné.

Vo svete existuje množstvo najrôznejších metód využívaných v procese prania špinavých peňazí v závislosti od etapy, v ktorej sú využívané. Ide o najjednoduchšie metódy, ktoré spočívajú v nákupe a spätnom predaji luxusných tovarov, až po premyslené komplexné využívanie medzinárodnej siete firiem a dcérskych spoločností. Všeobecne možno konštatovať, že sa využívajú stále premyslenejšie a nenápadnejšie postupy a metódy (napríklad opčné obchody, obchody s cennými papiermi, devízami a pod.)

3.1. METÓDY A FORMY PRANIA ŠPINAVÝCH PEŇAZÍ

Zločinecké organizácie veľmi rýchlo reagujú na meniace sa podmienky a zakladajú nové organizácie, ktoré sa špecializujú na finančné transakcie so stále dokonalejšími metódami prania špinavých peňazí.

Najstaršou a najznámejšou metódou je pranie špinavých peňazí prostredníctvom bánk. Banky vo všetkých etapách procesu prania špinavých peňazí zohrávajú veľmi dôležitú úlohu. Sú miestom, kde sa môže manipulovať s účtami klientov, ktoré sú často vedené na falošné osoby alebo na nastrčené bezúhonné osoby.

V prvom štádiu prania špinavých peňazí sú banky miestom, kde je možné umiestniť výnosy z trestnej činnosti v hotovosti, alebo uskutočniť výmenu malých bankoviek za väčšie, využívať možnosti trezorov, bezpečnostných schránok bánk a zároveň následne relatívne ľahko peniaze prostredníctvom rôznych finančných transakcií transferovať na iné miesta.

V druhom štádiu prania špinavých peňazí môžu banky s využitím rôznych špecifických finančných služieb maskovať a zahladzovať ilegálny pôvod príjmov. V relatívne krátkej dobe je možné telegrafickými prevodmi predisponovať tieto sumy na ľubovoľné miesto do ktorejkoľvek krajiny sveta.

V treťom štádiu prania špinavých peňazí môžu banky vykonávať rôzne transakcie a obchody s pôžičkami, zmenkami, šekmi a inými cennými papiermi, akreditívami pre svojich klientov, ktorými zabezpečia vlastne integráciu "špinavých peňazí" do ekonomiky. Využívanie metódy prania špinavých peňazí je často dávané do súvisu s bankovým tajomstvom. V krajinách, kde je bankové tajomstvo striktné dodržiavané, sa táto metóda využíva v oveľa väčšej miere ako v krajinách, kde je bankové tajomstvo prelomené rôznymi zákonnými úpravami a platí ohlasovacia povinnosť pre prípady podozrenia z prania špinavých peňazí.

Špecifickou metódou je **využívanie tzv. nelegálnych bánk**. K maskovaniu ilegálnych aktivít sa používajú aj legálne činnosti, ktoré prinášajú pravidelné výnosy. V skutočnosti nejde o banky v pravom slova zmysle, ale o spoločnosti, ktoré nepodliehajú bankovým dohľadom, nespĺňajú kritériá a podmienky potrebné na činnosť banky. Takéto spoločnosti sa najčastejšie zaoberajú obchodom s drahými kovmi a drahokamami, poskytovaním zmenárenských služieb, prevádzkovaním cestovných kancelárií, za ktoré maskujú ilegálne aktivity. Sú to napríklad "stash house banking, hawala banking, chiti banking, hundi banking, chop shop banking", ktoré sú založené na systémoch "chop", "chit", "flying money", alebo "hawala" a vznikli v Indii, Pakistane a Číne. Niekedy sa takto fungujúce systémy označujú aj ako "tieňové bankovníctvo" alebo "alternatívne bankovníctvo".

Vo svete veľmi rozšírenou sa stala metóda prania špinavých peňazí prostredníctvom daňových oáz (off shore centier). Anglický výraz off shore nemožno prekladať mechanicky, ale skôr opisne. Označujú sa ním územia, ktoré sú známe ako daňové raje. Niekedy sa používa pojem mimoúzemné spoločnosti. Spoločnosti tohto typu sa vytvárajú preto, aby bolo možné uskutočňovať finančné transakcie, ktoré nepodliehajú vnútornej jurisdikcii krajiny, z ktorej pochádza kapitál tejto spoločnosti. Podstatným znakom spoločnosti typu off shore je to, že jej kapitál pochádza z územia iného štátu a nie je registrovaná v tomto štáte. Okrem toho, že by nemala podnikáť na území štátu, kde je registrovaná, tak ani zdroje by nemali pochádzať z krajiny registrácie. Vznik mimoúzemných spoločností (off shore companies) je dôverný a diskretný. Zabezpečujú ho miestne subjekty, ktoré sa zaoberajú sprostredkovaním registrácie spoločnosti. Informácie o skutočných vlastníkoch sú prístupné vo väčšine prípadov len pre centrálnu banku a tretím osobám sa nezverejňujú. Odhalenie skutočných vlastníkov nie je možné ani prostredníctvom registra spoločností. V registri sú totiž uvedení len miestni štatutárni zástupcovia. Vo svete existuje približne 70 území, kde je možné zaregistrovať off shore spoločnosti.

Celkove sa dajú tieto spoločnosti rozdeliť do niekoľkých základných kategórií, pričom sa odlišujú systémom poplatkov. Každé územie je v istom ohľade preferované na registráciu spoločností, ktoré sa zaoberajú určitým druhom činnosti. Napríklad Bermudy, Ostrov Man, Guerseny sa špecializujú na registráciu poisťovacích spoločností. Bahamy a Madeira sú známe registráciou dopravných lodí a jacht. Ďalším kritériom, na základe ktorého možno kategorizovať územia, kde sa registrujú off shore spoločnosti, je záväznosť pravidiel pôsobenia firiem. V rámci tohto kritéria existuje skupina území, kde nie je povinné splatenie základného imania spoločnosti a nie je povinné odovzdávanie ročnej účtovnej uzávierky. Povinnosť vedenia účtovníctva je len formálna a spoločnosť namiesto dane zo zisku platí len paušálny poplatok. Naopak, existujú územia, kde je predkladanie účtovnej uzávierky povinné. Musí byť dokonca overená audítorom. Ešte prísnejšie pravidlá vyžadujú niektoré krajiny, ktoré požadujú nielen ročnú účtovnú uzávierku, ale je aj potrebné splatiť základné imanie spoločnosti a riadne viesť účtovnú evidenciu. Okrem toho v týchto krajinách musí mať off shore spoločnosť riadneho miestneho štatutárneho zástupcu.

Vo všeobecnosti územia, ktoré poskytujú zriaďovanie off shore spoločností majú svoje zákonodarstvo konštruované tak, že zdanenie na tomto území je minimálne, neexistuje, alebo je nahradené paušálnym poplatkom. Ich právny systém je jednoduchý.

Ďalšou metódou je **pranie špinavých peňazí prostredníctvom nebankovej sféry** a to:

- a) iných finančných spoločností (poisťovní, úverových inštitúcií),
- b) investičných spoločností,
- c) zmenární,
- d) herní a kasín,
- e) obchodníkov s cennými papiermi,
- f) obchodných spoločností, hlavne sprostredkovateľských,
- g) právnych zástupcov a daňových poradcov.

Táto metóda poskytuje možnosť zločineckým organizovaným skupinám rozptýliť, ukryť príjmy pochádzajúce z trestnej činnosti za využitia iných finančných inštitúcií, rôznych podnikateľských aktivít a slobodných povolání. Z doterajšieho poznania možno konštatovať, že v Slovenskej republike sa na pranie špinavých peňazí najviac využívajú metódy prostredníctvom bánk, off shore zón, zmenární, herní, kasín. Nemalou mierou k tomu prispelo aj to, že do konca roku 2000 bolo možné v slovenských bankách využívať anonymné produkty, ako vkladné knižky na doručiteľa a cenné papiere na doručiteľa.

K eliminovaniu trestnej činnosti prania špinavých peňazí sa v Slovenskej republike vytvorili legislatívne a inštitucionálne bariéry. Legislatívny rámec v Slovenskej republike, upravujúci boj proti praniu špinavých peňazí, prešiel určitým kvalitatívnym vývojom, v rámci ktorého bolo potrebné v konečnom dôsledku vytvoriť taký zákon, ktorý bude odrážať potreby praxe a zároveň bude umožňovať efektívne plnenie úloh pri predchádzaní, odhaľovaní a postihovaní možných prípadov prania špinavých peňazí všetkými zainteresovanými subjektami. Súčasne s ambíciami Slovenskej republiky o vstup do

Európskeho spoločenstva musí spĺňať všetky kritériá a požiadavky európskych dokumentov upravujúcich túto oblasť a byť plne kompatibilný s právnymi normami Európskej únie.

3.2. POHĽAD NA PRAX

Do roku 2001 sa pri predchádzaní a odhaľovaní prípadov legalizácie príjmov z trestnej činnosti postupovalo podľa zákona Národnej rady Slovenskej republiky č. 249/1994 Z. z. o boji proti legalizácii príjmov z najzávažnejších, najmä organizovaných foriem trestnej činnosti a vyhlášky Ministerstva vnútra SR č. 181 z roku 1997 o podozrivých bankových operáciách. Za obdobie účinnosti zákona č. 249/1994 Z. z. nedošlo k úplnému naplneniu očakávaných cieľov, pretože išlo o pomerne komplikovanú právnu normu, ktorá spôsobovala interpretačné problémy nielen subjektom, ktoré boli povinné plniť povinnosti vyplývajúce zo zákona, ale aj samotným orgánom činným v trestnom konaní a zároveň neexistoval primeraný spoločenský tlak na striktné dodržiavanie všetkých ustanovení predmetného zákona.

Generálna prokuratúra Slovenskej republiky zhodnotila uplatňovanie tohto zákona v praxi a konštatovala, že plnenie povinností zo strany štátnych orgánov, obcí, právnických a fyzických osôb, ktoré vykonávajú podnikateľskú činnosť podľa osobitných predpisov vo vzťahu k prokurátorovi a policajným orgánom bolo nedostatočné. Ustanovenie o oznamovacej povinnosti podľa zákona 249/1994 Z. z. bolo dodržiavané len v minimálnej miere. Vo väčšine prípadov subjekty oznamovali skutočnosti, že bol spáchaný trestný čin v zmysle ustanovenia § 158 Trestného poriadku. Aj ustanovenie o povinnosti odmietnuť úkon v prípadoch, v ktorých by nepochybne išlo o legalizáciu príjmov z trestnej činnosti, právnické ako aj fyzické osoby v praxi takmer vôbec neuplatňovali. Obdobne tomu bolo aj pri ich právach zisťovania pôvodu majetku a totožnosti osoby, podmienenia vykonania úkonu, odstúpenia od zmluvy, podielov na odňatom majetku. Prijatie vyhlášky Ministerstva vnútra Slovenskej republiky č. 181/1997 Z. z. o podozrivých bankových operáciách zdynamizovalo ohlasovaniu povinnosť bánk, a tým aj prispelo k skvalitneniu boja proti praniu špinavých peňazí v Slovenskej republike.

V tejto súvislosti je možné konštatovať, že ohlasovacia povinnosť bánk bola najaplikovanejšou časťou zákona. Banky od účinnosti vyššie uvedenej vyhlášky nahlásili finančnej polícii do konca roku 2000 cca 1 200 prípadov podozrivých bankových operácií. Z uvedeného počtu bolo asi 7 % hlásení o podozrivých bankových operáciách využitých v prípadoch, kde boli vznesené obvinenia konkrétnym osobám pre spáchanie rôznej trestnej činnosti, vrátane legalizácie príjmov z trestnej činnosti.

Stíhanie trestných činov legalizácie príjmu z trestnej činnosti v podmienkach Slovenskej republiky v priebehu rokov 1995-2000 možno ilustrovať na číslach uvedených v tabuľke. Predikatívnymi trestnými činmi (t. j. trestnými činmi, z ktorých výnosy - zisky pochádzali) v uvedených prípadoch boli najmä krádeže a podvody. Klasický prípad legalizácie príjmov z drogovej trestnej činnosti nebol do súčasnosti v podmienkach Slovenskej republiky úspešne stíhaný.

Tabuľka 2

Stíhanie trestných činov legalizácie príjmu z trestnej činnosti

	1995	1996	1997	1998	1999	8/2000
Ukončené trestné stíhania	13	14	12	19	22	23
Návrhy na podanie obžaloby	13	8	7	15	14	13
Obžalované osoby	11	6	7	5	9	18
Odsúdené osoby	10	1	3	2	1	3

Zdroj: Generálna prokuratúra Slovenskej republiky

Taktiež je potrebné konštatovať, že zákon č. 249/1994 Z. z. nebol plne kompatibilný so smernicou Rady Európskeho spoločenstva č. 91/308 EEC o predchádzaní používania finančného systému na pranie špinavých peňazí, ako aj s obdobnými zákonmi v krajinách Európskej únie. Monitorovaním legislatívneho zabezpečenia boja proti legalizácii príjmov z trestnej činnosti experti z Rady Európy prišli k záveru, že tento zákon obsahuje vážnejšie nedostatky, a to najmä:

- že ohlasovacia povinnosť podozrivých bankových operácií je uložená len bankám, ako jedinej súčasti finančného systému, pričom odporučili túto povinnosť uložiť širšiemu spektru subjektov, ktoré môžu byť využívané pre účely legalizácie príjmov z trestnej činnosti;
- absenciu inštitútu kontrolného orgánu, ktorý by mal zabezpečovať účinnú kontrolu dodržiavania povinností uložených zákonom;
- absenciu možnosti uložiť sankciu za neplnenie povinností uložených zákonom;
- absenciu možnosti zdržať finančnú operáciu, ak je dôvodné podozrenie, že súvisí s legalizáciou príjmu z trestnej činnosti;
- existenciu možnosti otvárania a vedenia účtov bez zisťovania identity klientov.

V nadväznosti tieto skutočnosti bol vypracovaný a Národnou radou Slovenskej republiky prijatý nový zákon č. 367/2000 Z. z. o ochrane pred legalizáciou príjmov z trestnej činnosti, ktorý odstránil všetky vyššie uvedené nedostatky predchádzajúcej právnej normy. Pri spracovaní nového zákona boli využité skúsenosti z krajín, ktoré majú v oblasti boja proti praniu špinavých peňazí bohaté praktické skúsenosti. Odstránením vyššie uvedených nedostatkov sa až na niektoré čiastočné okruhy problémov (ktoré budú odstránené v krátkej budúcnosti) stal právny rámec Slovenskej republiky kompatibilný s právom Európskej únie.

V niektorých ohľadoch je zákon o ochrane pred legalizáciou príjmov z trestnej činnosti dokonalejší a obsahuje inštitúty, ktoré sa do európskeho práva pravdepodobne dostanú až v priebehu niekoľkých rokov v súlade s obsahom novely Direktívy 91/308/EEC, ktorú by mal Európsky parlament schváliť v roku 2001. Konkrétne ide o šírku spektra osôb (právnických i fyzických) ohlasovať služby finančnej polície neobvyklé obchodné operácie ako aj skutočnosť, že slovenské trestné právo nelimituje predikatívne trestné činy z ktorých môžu byť príjmy (výnosy) legalizované. Trestným je legalizácia príjmu z trestnej činnosti, ktorý presiahol hranicu šesťnásobku minimálnej mzdy. Zákon č. 367/2000 o ochrane pred legalizáciou vytvára súbor najmä preventívnych opatrení na úrovni povinných osôb a zároveň rozširuje kompetencie služby finančnej polície nielen v oblasti prijímania, analyzovania a využívania hlásení o neobvyklých obchodných operáciách, ale aj v oblasti kontroly dodržiavania povinností a udeľovania sankcií za porušenie resp. neplnenie zákonom uložených povinností.

Samotné legislatívne zabezpečenie boja proti legalizácii príjmov z trestnej činnosti by nepostačovalo, preto je potrebné dôsledne zabezpečiť túto oblasť aj po inštitucionálnej stránke. Prvkami inštitucionálneho zabezpečenia boja proti praniu špinavých peňazí v podmienkach Slovenskej republiky sú:

- kompetentné pracoviská (osoby) zodpovedné za funkčnosť systému ohlasovania neobvyklých obchodných operácií v jednotlivých povinných osobách (bankách, poisťovniach, obchodníkoch s cennými papiermi...);
- úrad finančnej polície plniaci funkciu finančnej spravodajskej jednotky, ktorá prijíma, analyzuje a využíva hlásenia o neobvyklých obchodných operáciách;
- orgány činné v trestnom konaní - úrady vyšetrovania Policajného zboru, prokuratúra a súdy.

V rámci úradu finančnej polície je od roku 1996 vytvorené špecializované pracovisko - odbor finančného spravodajstva. Toto pracovisko plní úlohy, ktoré pre úrad finančnej polície vyplývajú zo zákona č. 367/2000 Z. z. (resp. do 31. decembra 2000 vyplývali zo zákona č. 249/1994 Z. z.). Vzhľadom na medzinárodných charakter trestnej činnosti v oblasti legalizácie príjmov z trestnej činnosti, ale aj finančnej kriminality ako takej, využíva toto pracovisko aj veľmi dobré partnerské vzťahy so zahraničnými finančnými spravodajskými jednotkami. V tejto súvislosti treba poznamenať, že Slovenská republika si zvolila tzv. policajný typ spravodajskej jednoty (podobne ako napríklad v Rakúsku, Veľkej Británii, Maďarsku, Kanade).

Úspešný boj s trestnou činnosťou, vrátane korupcie, je možné viesť iba v tom prípade, ak bude zabezpečená pokiaľ možno efektívna detekcia konaní, ktorých cieľom je legalizácia príjmov z trestnej činnosti a ich následné zákonné odobratie osobám páchajúcim trestnú činnosť. Uvedenú úlohu nie je schopný štát zabezpečiť v dostatočnej miere bez pomoci občanov. Je pravdou, že v právnom poriadku Slovenskej republiky chýbajú inštitúty, ktoré sú za určitých, zákonom presne definovaných podmienok bežné v západnej Európe, resp. zámorí (Veľká Británia, Írsko, USA). Ide napríklad o obrátenie dôkazného bremena v odôvodnených prípadoch, ak je osoba podozrivá zo spáchania trestného činu, z ktorého získala vysoký zisk. Za určitých podmienok prechádza dokazovanie legálnosti nadobudnutia majetku zo žalobcu na podozrivého (obvineného). Pokiaľ však nebudú podobné inštitúty v právnom poriadku Slovenskej republiky zakotvené, je potrebné s cieľom eliminácie nezákonných konaní, vrátane korupcie a legalizácie príjmov z trestnej činnosti, dôsledne využívať zákonné možnosti ako zo strany orgánov vynucujúcich právo, t. j. polície a orgánov činných v trestnom konaní.

4. PRÍPADOVÉ ŠTÚDIE

4.1. KORUPCIA

Vyšetrovateľ Krajského úradu vyšetrovania v Banskej Bystrici začal trestné stíhanie voči organizovanej skupine osôb pre trestný čin podvodu podľa § 250 ods. 1 písm. a. ods. 4 Trestného zákona a pre trestný čin zneužitia právomoci verejného činiteľa podľa § 158 ods. 1, písm. a, ods. 2, písm. a Trestného poriadku. Škoda, ktorá bola spôsobená štátnemu rozpočtu, predstavovala viac ako 20 mil. Sk. Vyšetrovateľ vzniesol obvinenie pre trestný čin podvodu, ktorý súvisel s neoprávneným - podvodným uplatnením nadmerného odpočtu dane z pridanej hodnoty voči šiestim osobám a voči dvom pracovníkom daňového úradu vzniesol obvinenie pre trestný čin zneužitia právomoci verejného činiteľa. V priebehu niekoľkých dní bolo trestné stíhanie rozšírené o ďalšie tri osoby. Išlo o dvoch pracovníkov colnice Žilina a Bratislava a jedného bývalého colníka.

Už spočiatku bolo zrejmé, že škoda spôsobená štátnemu rozpočtu touto organizovanou skupinou, ktorej členmi boli aj pracovníci colnej správy a daňovej správy, nie je konečná. Tento predpoklad potvrdilo ďalšie šetrenie úradu finančnej polície, na základe jeho výsledku potom vyšetrovateľ vzniesol ďalšie obvinenia podnikateľovi z Prievidze a štyrom pracovníkom colnice v Prievidzi a v Bratislave. Princíp celého prípadu spočíval v tom, že podnikatelia deklarovali vývoz veľkého množstva tovaru (integrovaných obvodov do osobných počítačov), pričom tento tovar nikdy neexistoval. Úlohou colníkov bolo za úplatu potvrdiť, že uvedený tovar colne odbavili a že bol vyvezený do zahraničia, tieto doklady totiž potrebovali podnikatelia na to, aby si na príslušnom daňovom úrade mohli uplatniť vrátenie dane z pridanej hodnoty (DPH). Úradníci daňového úradu, v kompetencii ktorých bolo vykonať kontrolu oprávnenosti vyplatenia nadmerného odpočtu napriek tomu, že kontrolou zistili, že daňové priznanie k DPH nezodpovedá skutočnosti potvrdili (takisto za úplatu) oprávnenosť vyplatenia vratky DPH. V uvedených prípadoch išlo o korupčné konanie pracovníkov štátnej správy, ktorí v rozpore s úlohou chrániť a zastupovať záujmy štátu v týchto konkrétnych prípadoch za finančnú protihodnotu zastupovali záujmy organizovanej skupiny páchatel'ov.

Pracovníkmi Odboru ekonomickej kriminality odboru kriminálnej polície Krajského riaditeľstva PZ v Bratislave bol zadokumentovaný prípad trestného činu prijímania úplatku v zmysle § 160 ods. 2 Trestného zákona, ktorého sa dopustil J. T., bývalý riaditeľ odboru geologickej štátnej správy Ministerstva životného prostredia SR. Menovaný sa tejto trestnej činnosti dopustil tým spôsobom, že ako riaditeľ odboru bol oprávnený zadávať zákazky systematického geologického výskumu a prieskumu aj zahraničným firmám a prideľovať finančné prostriedky na tento výskum. Za poskytnutie prieskumného územia a poskytnutie určitej časti finančných prostriedkov zo štátneho rozpočtu požadoval úplatky v rôznej forme, a to buď finančné v rozpätí 5-15 000. USD, alebo financovanie dovoleniek, či zahraničných služobných ciest. Menovaný v júli 1998 žiadal od amerického občana, zaoberajúceho sa geologickým prieskumom, vyplatenie 20 000 USD za vybavenie perspektívneho územia a financovania prieskumu, čím naplnil skutkovú podstatu trestného činu úplatkárstva podľa § 160 TZ. Prípad je v súčasnosti riešený Okresným úradom vyšetrovania PZ Bratislava I.

Odborom boja proti korupcii Úradu organizovanej trestnej činnosti správy kriminálnej a finančnej polície Prezídia PZ boli realizované:

- Trestný čin prijímania úplatku a inej nenáležitej výhody v zmysle § 160 ods.1, 2 písm. b Trestného zákona a trestný čin zneužitia právomoci verejného činiteľa podľa § 158 ods.1, písm. a Trestného zákona, ktorých sa dopustil komerčný právnik Mgr. O. G., ktorý ako správca konkurznej podstaty vo veci úpadku jednej súkromnej firmy požadoval a prijal od kupujúceho úplatok vo výške 350 000 Sk, ako 10 percent z hodnoty kúpnej ceny jedného objektu za to, že ho ako správca konkurznej podstaty pred inými uprednostnil. Páchatel' bol po prevzatí úplatku priamo na mieste činu zadržaný pracovníkmi Odboru boja proti korupcii a na základe ich výzvy dobrovoľne vydal celú prijatú

čiasťku vo výške 350 000 Sk.

- Trestný čin prijímania úplatku a inej nenáležitej výhody podľa § 160 ods.1, 2 písm. b Trestného zákona, ktorého sa dopustil prednosta traumatologického oddelenia NsP v istom krajskom meste. MUDr. A. P. ako súdny znalec z oboru zdravotníctva požadoval a prijal úplatok od jednej trestne stíhanej osoby za prísľub zmeny záveru svojho znaleckého posudku v konaní pred súdom v jeho prospech. Pôvodnú požiadavku na poskytnutie úplatku vo forme počítačovej techniky neskôr zmenil a za svoj prísľub nakoniec prijal finančnú hotovosť na nákup takejto techniky vo výške 170 000 Sk. Aj tento páchatel' bol po prevzatí úplatku priamo na mieste činu zadržaný pracovníkmi Odboru boja proti korupcii a na základe ich výzvy dobrovoľne vydal celú prijatú čiastku vo výške 170 000 Sk.

4.2. LEGALIZÁCIA PRÍJMU Z TRESTNEJ ČINNOSTI

V roku 1998 bolo na základe návrhu na začatie trestného stíhania spracovaného odborom Košice vznesené obvinenie pre trestný čin neoprávneného podnikania spáchaného formou spolupáchatel'stva podľa § 9 ods. 2 k § 118 ods. 1, ods. 3 TZ a trestného činu legalizácie príjmu z trestnej činnosti spáchaného formou spolupáchatel'stva podľa § 9 ods. 2 k § 252 ods. 1 písm. a, ods. 3, písm. b, ods. 4 Trestného zákona dvom občanom Ruska. Tieto osoby v čase od 19. novembra 1996 neoprávnene vykonávali podnikanie - predaj motorových vozidiel v mene dvoch spoločností registrovaných v off shore krajinách. Finančné prostriedky, získané z tržieb za predané motorové vozidlá, vkladali na účty týchto spoločností. Následne v priebehu roka 1997 neoprávnene vykonávali podnikanie - predaj motorových vozidiel v mene ďalšej off shore spoločnosti. Ani jedna z uvedených spoločností nemala oprávnenie podnikat' na území Slovenskej republiky. Finančné prostriedky takto získané boli následne predisponované na podnikateľské účty zahraničných firiem. Obvinené osoby tak týmto konaním zlegalizovali pre iného celkovo 2 853 495 USD, čo v prepočte na slovenské koruny predstavovalo 98 610 000 Sk.

ZÁVER

Korupcia je veľmi závažný fenomén, ktorý ohrozuje demokraciu, práva a slobody občanov. Sme presvedčení, že občan si uvedenú realitu uvedomuje. Z uvedených dôvodov v mnohých prípadoch vyvíja potrebné aktivity, ktorými sú zabezpečované úlohy na úseku eliminovania korupcie. Najčastejšie aktivity občan vyvíja konkrétnym odsúdením korupčného konania napríklad kritickým upozornením spolupracovníka, resp. podaním oznámenia na príslušný orgán (Policajný zbor, prokuratúra, súd).

Príslušník Policajného zboru je povinný bez ohľadu na miestnu a vecnú príslušnosť prijať každé oznámenie o trestnom čine korupcie (oficiálne, dôverné, osobné, písomné, telefonické apod.). Každá požiadavka zo strany občana na policajta, ktorá je adresná a adekvátna z hľadiska pracovnej kompetencie, musí byť príslušníkom polície splnená, alebo občan musí byť informovaný, prečo k splneniu nedošlo (spravidla do 30 dní). Ak v danom prípade nie je príslušník polície kompetentný konať, upozorní oznamovateľa na danú skutočnosť, s tým, že prijaté oznámenie o korupcii postúpi na priame vybavenie kompetentnej súčasti Policajného zboru.

Ak občan má pocit, že na základe jeho oznámenia sa vo veci nekoná, resp. policajt, na ktorého sa s dôverou obrátil koná neeticky (napríklad pracuje pre osobu, ktorá je v danom prípade subjektom korupčného konania), na túto skutočnosť môže upozorniť nadriadený služobný orgán Policajného zboru SR, Sekciu kontroly a inšpekčnej služby Policajného zboru SR, ktorí daný podnet objektívne preveria a najneskôr do 30 dní mu podajú písomnú správu o výsledku šetrenia.

PRAMENE

1. Budka, J. a kol.: *Operatívne pátrací činnosť*. Praha, PA ČR 1997, s. 109.
2. Dzurinda, M.: *Otvárací prejav predsedu vlády SR*. Seminárny bulletin *Korupcia verzus lobing*. Bratislava, CPHR - Transparency International Slovensko, 2000, s. 6-7.
3. Ivor, J.: *Policajné zásahy do práva na súkromie a ich využitie v trestnom konaní Slovenskej republiky*. In: *Kriminalistika*, roč. XXXII., č. 1/1999, s. 72-73.
4. Kosík, S. - Souček, J. - Zátorský, J.: *Organizovaný zločin v České republice*. In: *Kriminalistika*, roč. XXIX, č. 1/1996, s. 5.
5. Lenhard, K. H.: *Das organisierte Verbrechen*. In: *Kriminalistik* č. 4/1991, s. 223-228.
6. Lisoň, M.: *Organizovaná kriminalita III*. Bratislava, Akadémia Policajného zboru 1998, s. 91.
7. Němec, M.: *Organizovaný zločin*. Praha, Naše vojsko 1995, s. 5.
8. NMV SR č. 79/1997 (čl. I), ktorým sa mení a dopĺňa N MV SR č. 66/1994 v znení NMV SR č. 3/1995 o vecnej pôsobnosti služby kriminálnej polície PZ v trestnom konaní.
9. Protivinský, M.: *Využívaní zahraničných zkušení v boji s kriminalitou*. In: *Kriminalistika*, roč. XXVIII. č. 3/1995, s. 214.
10. *Sociálna ochrana, korupcia, ochrana verejnej správy a nezávislosť justície*. Usporiadatelia: Medzinárodná organizácia sociálnej ochrany (ISSD), Centro studio Giuridici v Lecce, Národné centrum prevencie a sociálnej ochrany (CDS) v kooperácii s OSN - sekciou prevencie a trestnej justície, pod záštitou Ministerstva spravodlivosti. In: *Kriminalistike*, roč. XXX., č. 3/1997 s. 257-261.
11. Zoubek, V.: *Morální a právní povinnosti policistů*. In: *Kriminalistika*, roč. XXVII., č. 3/1994, s. 203.
12. Zákon č. 140/1961 Zb. v znení neskorších predpisov.
13. Zákon č. 141/1961 Zb. v znení neskorších predpisov.
14. Zákon č. 460/1992 Zb. Ústava Slovenskej republiky.
15. Zákon č. 171/1993 Z. z. v znení neskorších predpisov.
16. Zákon NR SR č. 367/2000 Z. z.